

правдивості, щирості, дають дітям розуміти, що таке честь, совість, справедливість, вірність, порядність.

Вивчаючи народнопісенну творчість, особливо дитячий фольклор, у дітей формуються такі моральні цінності як доброта, чуйність, щирість, гуманність, правдивість, справедливість, милосердя, виховується дисциплінованість, товарицькість, сміливість. Багато дитячих пісень оспівує позитивні й негативні риси характеру людини ("Сорока-ворона", "Галя-господиня"), взаємодопомогу ("Бім-бом"), охайність й дисциплінованість ("Лисичка", "Біла квочка"), дружбу й злагоду ("Не сварітеся", "Пішли діти в поле"), щедрість ("Перепілка", "Кицька"), милосердя й доброту ("Метеличок"), допомога людям у їхньому житті, побажання щастя й добробуту в колядках та щедрівках.

Висновки. Таким чином, ми можемо стверджувати, що пісня – це невід’ємний та важливий засіб емоційного та духовного розвитку дитини, вона завжди буде невичерпним джерелом у вдосконаленні виховного процесу, у піднесенні мовленнєвої та й взагалі духовної культури дитини. Слугуючи ефективним засобом формування духовної культури особистості дитини, пісні передають моральні, соціальні, світоглядні позиції. Музичне виховання на матеріалі фольклору залишається одним з найпотужніших засобів морально-естетичного виховання, оскільки сила впливу народної музики на дітей випробувана життям і народною педагогікою минулих поколінь.

Література

1. Власенко О.М. Роль музики у формуванні духовності особистості // Педагогіка і психологія професійної освіти // Науково-методичний журнал . – 2008. – №5. – 271 с.
2. Кабалецький Д. Б. Як розповідати дітям про музику – К. , Муз. Україна, 1982. – 230 с.
3. Коган М. Музыка в мире искусств / М. Коган // Советская музыка. – 1987. - №3.
4. Колесса Ф. Українська усна словесність. – Львів: Накладом фонду "Учітеся, брати мої", 1938. – Ч. 1-4 (22). – С. 102.
5. Нудьга Г. А. Українська пісня в світі. Дослідження / Г.А.Нудьга. – К. : Муз. Україна, 1989. – 535 с.
6. Осипець Р. Українська народна пісня – основа музичного виховання // Мистецтво та освіта. – 2002. – №3. – С. 6-9.
7. Сухомлинський В.О. Серце відаю дітям // Вибрані твори: В 5 т. – Т.3. – К.: Рад.шк., 1977. – С. 180–191.

А.В. Король,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
наук. керівник – канд. пед. наук, ст.викладач Т.В. Коваль

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА МУЗИЧНИХ ПІСЕННО-ОБРЯДОВИХ ТРАДИЦІЯХ ПОДІЛЛЯ

Постановка проблеми. Сьогодні у національній системі освіти пріоритетним є напрям етнокультурного відродження та розвитку як української культури, так і культури представників інших етносів, що проживають на Україні. Цей напрям освітянської роботи у вузі надає молодому поколінню можливості пізнання вітчизняної музичної культури.

Завдання національного відродження, гуманізації освіти, орієнтації її на духовні цінності висуває нові вимоги до професійної підготовки вчителів предметів художнього циклу. Пріоритетні напрями удосконалення музично-педагогічної освіти передбачають упровадження культурологічних підходів, досягнення естетичної спрямованості викладання дисциплін, розширення музичного досвіду студентів. Сприяти духовному відродженню нації, нарощуванню культурного потенціалу суспільства зможе лише той учитель, який сам має високий рівень особистої культури, розвинені орієнтири естетичної оцінки, глибокі знання з музичного мистецтва.

Головна мета педагогіки, яка визначена в Державній національній програмі "Освіта" ("Україна ХХІ ст.") - це виховання всебічно розвиненої особистості. Також у програмі

підкреслено "... невіддільності освіти від національного ґрунту". Відтак актуальною стає проблема підготовки музично-педагогічних кадрів на основі національної художньої культури [4].

Аналіз попередніх досліджень. Наголошуючи на важливості формування почуття національного в людині, К.Д. Ушинський писав: "Є лише одна загальна для всіх природжена схильність, на яку завжди може розраховувати виховання: це те, що ми зevamo народність. Як немає людини без самолюбства, так немає людини без любові до Батьківщини, і ця любов дає вихованню ключ до серця людини і могутню опору для боротьби з її поганими природними, особистими, сімейними і родовими нахилами. Звертаючись до народності, виховання завжди знайде відповідь і допомогу в живому і сильному почутті людини, яке впливає багато сильніше за переконання, сприйняття тільки розумом або за звичку вкорінену страхом переконань. У лиходія в якого погасли всі благородні людські почуття, може ще дошукатися іскра любові до батьківщини: поля батьківщини, її мова, її перекази із життя ніколи не втрачають незбагненої влади над серцем людини. Є приклади ненависті до батьківщини, але скільки любові буває іноді в цій ненависті" [6, ст. 250].

Не стояли осторонь розвитку національної самосвідомості і такі видатні педагоги як В.О. Сухомлинський, С. Русова, Б. Грінченко, Т. Лубенець. Вони вважали, що пріоритетним напрямком розвитку сучасної педагогічної історії і практики має стати утвердження і розвиток національної системи виховання як провідного чинника культурно-національного відродження. Правильно організоване національне виховання формує повноцінну особистість, суверенну індивідуальність, яка цінує свою громадянську, національну і особисту гідність, совість і честь. Формування національного типу особистості забезпечує духовну єдність поколінь, створення виховного ідеалу, гармонійної і всебічно розвиненої людини - українця з багатогранними знаннями, глибокою національною самосвідомістю, високими інтелектуально-творчими, духовними і естетичними якостями, патріотичними почуттями та працьовитістю.

Метою статті є висвітлення аспектів формування національної самосвідомості майбутніх учителів на матеріалах пісенно-обрядових традицій Поділля.

Виклад основного матеріалу. Формування національної самосвідомості у майбутніх учителів початкових класів передбачає: виховання любові до рідної землі, до свого народу, готовності до праці в ім'я України, освоєння національних цінностей (мови, території, культури, патріотизму), що сприяє утвердженню національної гідності, залучення студентів до практичних справ розбудови державності, формування почуття гідності і гордості за свою Батьківщину.

У розвитку національної свідомості майбутніх учителів початкових класів О. Вишневецький виділяє щонайменше три етапи, які накладають на цю свідомість помітний відбиток, збагачують її зміст: етнічне самоусвідомлення, національно-політичне самоусвідомлення, громадсько-державне самоусвідомлення [2].

Великі можливості для формування національної самосвідомості закладені в неписаних законах лицарської честі, що передбачають: виховання любові до батьків, до рідної мови, рівність у коханні, дружбі, побратимстві; готовність захищати слабких, піклуватися про молодших, зокрема дітей; шляхетне ставлення до дівчини, жінки, бабусі; непохитну вірність ідеям, принципам народної моралі та духовності; відстоювання свободи і незалежності особистості, народу, держави; турботу про розвиток народних традицій, звичаїв, обрядів; бережливе ставлення до рідної природи, землі; цілеспрямований розвиток власних фізичних і духовних сил, волі, можливостей свого організму, вміння завжди і всюди чинити благородно, виявляти інші чесноти.

В наш час за умов відродження національної культури, проблема формування національної самосвідомості набуває надзвичайного значення. Тому кожен викладач педагогічних вузів має глибоко оволодівати теорією, методологією та методикою виховання у студентів, майбутніх учителів початкових класів, національної самосвідомості, систематично

та цілеспрямовано виробляти у студентів свідоме ставлення до матеріальних та духовних цінностей рідного народу, музично-етнографічних традицій рідного краю, уміння творчо використовувати кращі здобутки культури цивілізованих держав. Учитель, який має сформовану національну самосвідомість, глибоко усвідомлює самого себе, свої знання, ідеали та переконання, погляди, свій статус і роль у соціальному етнічно-культурному середовищі.

Процес демократизації та національного відродження викликали значні зміни в житті українського народу, оновлення усіх сфер його діяльності, поглиблюючи тим самим комплекс вимог до культурологічної та професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, до передумови успішного забезпечення процесів навчання і виховання підростаючого покоління.

Духовні потреби сучасної людини знаходять вияв у поступовому зростанні її інтересу до фольклорної спадщини, яка нині відкривається новими гранями, а також у зверненні до неї як невичерпної духовної скарбниці, котра живила багато поколінь наших предків, але останніми десятиліттями була майже забута.

Серед основних засад фахової музичної підготовки студентів свого суттєвого значення набуває оволодіння обрядовою спадщиною українського народу. Використання пісенно-обрядових жанрів забезпечуватиме успішне втілення в життя української національної ідеї, сприятиме формуванню національної свідомості студентів, допоможе їм засвоїти загальнолюдські цінності. Через відчуття багатств звукової палітри мистецтва свого народу виховуються особистісні риси майбутнього педагога (чутливість і розум, емоційність і інтелект), що, в свою чергу, вдосконалює його фаховий рівень. Він є вираженням внутрішньої сутності української культури, її унікальної самобутності, а його елементи передають своєрідність досвіду попередніх і сучасних поколінь у межах однієї соціально-етнічної спільності.

Особливу увагу слід приділяти вихованню молоді на традиціях того регіону, де вони проживають, що дасть можливість глибше пізнати красу і велич культури наших предків.

Співочий народ Поділля привертав увагу багатьох збирачів народної творчості. З його художніх скарбниць робили фольклорні записи польські поети "української школи" С. Гошинський, Т. Падура, П. Семенський. Народні пісні та інші жанри фольклору збирали А. Димінський, П. Чубинський, С. Руданський, М. Коцюбинський. Народні мелодії записували П. Ніщинський, М. Лисенко, М. Леонтович. Життєвість і силу народнопісенних традицій на Вінниччині стверджують численні записи фольклорних творів, зроблених у різних місцевостях області сучасними збирачами: Г.Т. Танцюрою, М.А. Руденко, Н.А. Присяжнюк. Велика кількість мелодій з однієї місцевості дає можливість виразно відчувати творчий рух, творчі зв'язки та взаємовпливи в українській пісенній творчості, служить цінним матеріалом не тільки для практики різних творчих і музичних колективів, а й для теоретичного осмислення локальних особливостей народнопісенної мелодики.

Залучення молоді до фольклорно-пошукової роботи дасть можливість відшукати нові зразки фольклорної спадщини тієї місцевості, де вони проживають.

Велику зацікавленість та неабиякий інтерес викликають обряд "Весілля", записаний Г. Танцюрою в селі Зятківцях, що на Вінниччині, обряди "Калита", "Свято на Івана Купала", "Заклики весни", колядування та щедрування. Важливо, що за основу береться пісенний матеріал саме Поділля. Наприклад, колядка "Йшли молодці до церквиці", щедрівка "Щедрий будь, пан-господар", купальські пісні: "Де ти, Купайло, ночувало", "Ой на горі вогонь горить", "Ой під мостом риба з хвостом".

Широкий спектр застосування мають сюжетні подільські пісні: "Я в середу родилася", "Як була я кумою", "Била жінка мужика", де за допомогою жестів і пантоміми ілюструється дія.

З особливою проникливістю, почуттям виконуються пісні про кохання і важку жіночу долю: "Багач, мамцю, багач, мамцю", "Горішина, черемшина", "Під білою березою" та багато інших.

Також відомі подільські танці, які за своєю структурою дуже легкі й цікаві, тому не потребують спеціальної хореографічної підготовки. Це "Полька Тетяна", "Сокілецька верхівка", вальси "Берізка", сюжетні танці "Журавель", "Метелик", які використовуються у різноманітних обрядах.

У процесі багаторазового відтворення у "живому" виконанні народні пісні вдосконалюються, видозмінюються, тобто стають продуктом колективної творчості. У зв'язку з цим часто виникають різні місцеві варіанти одних і тих же творів, які внаслідок тривалого художнього шліфування сягають високого художнього рівня і є зразком мистецтва, що існує віками і зберігає силу емоційного впливу. Пісенно-обрядовий фольклор є цінним джерелом пізнання історії кожного народу.

Висновки. Вплив народно-пісенної спадщини на інтелектуальний та емоційний стан людської свідомості відкриває широкі можливості для формування у майбутніх учителів початкових класів відчуття цінностей навколишнього світу та особистісного ставлення до них. Тобто, за допомогою народної музики можливе відродження і розвиток національної культури, формування національної самосвідомості, забезпечення функціонування культурних традицій у сучасній цивілізаційній культурі, збереження етнічної специфіки регіонів, успадкування музичних традицій свого регіону, естетичне виховання національно орієнтованої студентської молоді, якій належить передати пісенне джерело свого народу наступним поколінням, що сприятиме всебічному розвитку і залученню їх до духовних і культурних цінностей народу.

Література

1. Аліксічук О.С. Морально-естетичне виховання молодших школярів засобами української народної музики: Автореферат дис. канд. лед. наук. -К., 2002.
2. Вишневський О. Сучасне українське виховання (Педагогічні нариси). - Львів, 1996.
3. Дзвінка Р.І. Естетичне виховання студентів пед. засобами українського музичного фольклору: Автореферат дис. канд. пед. наук. - К., 1995.
4. Державна національна програма "Освіта" ("Україна ХХІ ст."). - К, 1994.
5. Дей І. Сторінки з історії української фольклористики. -К.: "Наукова думка", 1925.
6. Ушинський К. Д. Рідне слово / К. Д. Ушинський // Васюк О. В. Хрестоматія з історії вітчизняної педагогіки / О. Васюк, І. В. Сопівник. – К., 2010. – С. 256-263.

Ю.Ю. Косяк,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
наук. керівник –доцент М.В.Вацьо

МУЗИЧНО- ТВОРЧЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ ЯК ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Постановка проблеми. Сьогодні головна мета сучасної музичної педагогіки – формування музичної культури школярів як невід'ємної частини духовної культури особистості. Музична культура складається з морально - естетичних почуттів та переконань, знань, умінь та навичок, без яких є неможливим засвоєння творів музичного мистецтва (сприйняття, виконання), розвиток творчих здібностей, які визначаються завдяки музичній діяльності.

Формування музичної культури учнів засобами мистецтва, зокрема, на уроках музичного мистецтва, було і залишається однією з актуальних проблем естетичного виховання.

Аналіз стану дослідження проблеми засвідчує різноманітність і неузгодженість підходів до визначення сутності музично-творчого виховання школяра. Так, лише протягом останніх десятиріч зміст цієї категорії складала: система музичних знань, умінь і навичок; емоційне, свідоме та дієво-практичне ставлення до музики; музичний досвід, музична грамотність і музично-творчий розвиток; музичні розвиненість і освіченість тощо.